

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Laine, Antti; Turtiainen, Riikka

Title: Urheilujournalismi vallan vahtikoirana? : tapauskohtaisessa tarkastelussa huippu-urheilun muutostyötä käsittelevä uutisointi suomalaisissa sanomalehdissä

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Media- ja viestintätieteellinen seura Mevi, 2018.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Laine, A., & Turtiainen, R. (2018). Urheilujournalismi vallan vahtikoirana? : tapauskohtaisessa tarkastelussa huippu-urheilun muutostyötä käsittelevä uutisointi suomalaisissa sanomalehdissä. *Media ja viestintä*, 41(4), 280-301. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/77461>

Artikkeli

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Urheilujournalismi vallan vahtikoirana?

Tapauskohtaisessa tarkastelussa huippu-urheilun muutostyötä käsittelevä uutisointi suomalaisissa sanomalehdissä

Artikkelin tutkimuskohteena on suomalaisen sanomalehdistön uutisointi vuosina 2010–2012 tehdystä huippu-urheilun muutostyöstä, jota opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti 2,6 miljoonalla eurolla. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen vallan vahtikoira urheilujournalismi on. Tutkimusaineisto koostuu levikiltään kolmen Suomen suurimman päivälehdessä (Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Turun Sanomat) ja maan molempien iltapäivälehtien (Ilta-lehti ja Ilta-Sanomat) kaikista muutostyötä käsittelevästä uutisoinnista lehtien painetuissa versioissa. Tarkasteluajanjakso on rajattu Huippu-urheilun muutosryhmän (HuMu) loppuraportin julkistamista (5.12.2012) seuranneelle puolen vuoden ajalle (6.12.2012–5.6.2013). Analyysissä yhdistyvät määrällinen ja laadullinen tutkimusote. Määrällisen tarkastelun avulla esitetään yleiskuva juttujen määrästä, laajuudesta ja ajallisesta jakautumisesta. Laadullista sisällönanalyysiä hyödyntäen selvitetään, mistä ja miten uutisoinnissa on puhuttu.

Kaikki tutkitut lehdet uutisoivat huippu-urheilun muutostyöstä. Tutkimusperiodin pituus, muutostyöstä paljastuneet epäkohdat ja tutkimusaineiston ulkopuolinen julkinen keskustelu huomioiden uutisointi oli kuitenkin määrällisesti melko vähäistä ja laadullisesti hyvin kesyää. Toimittajien kirjoittamia kyseenalaistavia juttuja julkaistiin lehdissä vähän ja nekin vasta kuukausia loppuraportin julkistuksen jälkeen, kun työn epäkohtia oli ensin paljastettu muiden toimesta. Kriittisimpiä juttuja olivat lukijoiden ja muiden toimitusten ulkopuolisten henkilöiden mielipidekirjoitukset. Tutkimus osoittaa, että huippu-urheilun muutostyötä käsittelevän uutisoinnin perusteella suomalaisen sanomalehtien urheilujournalismi on hampaaton vallan vahtikoira.

AVAINSANAT: Urheilujournalismi, huippu-urheilun muutostyö, HuMu, vallan vahtikoira, sisällönanalyysi

Suomi sai tyytyä Rion kesäolympialaisissa 2016 kaikkien aikojen huonoimpaan mitalisaldoon, kun kotiintuomisina oli ainoastaan Mira Potkosen pronssi nyrkkeilystä. Kansan menestysjano ei tullut tyydytetyksi eikä mediakaan säästellyt

sanojaan Suomen joukkueen suoriutumista ruotiessaan. Syntipukin paikalle nostettiin Suomen Olympiakomitean Huippu-urheiluyksikön johtaja Mika Kojonkoski, joka oli ennen kisoja virallisen mitalitavoitteen ilmaisemisen sijaan linjannut, että ”olemme tyytyväisiä, jos joukkue huokuu hyvää energiaa... uskomme, että se filinki, joka sieltä välittyy, tuo hyvää myös kotikatsomoon” (ks. esim. Yle Urheilu 19.7.2016)¹. Neljä vuotta aiemmin Kojonkoski oli vielä alleviivannut tulosvastuullisuutta. ”Nämä ovat projekti-hommia. Jos neljässä vuodessa ei saada oleellisia muutoksia aikaan, niin sitten täytyy vaihtaa miehiä.” (Ks. esim. Yle Urheilu 6.7.2012.)²

Kojonkosken sanomisiin tartuttiin erityisesti siksi, että suomalaista huippu-urheilujärjestelmää on uudistettu mittavasti 2010-luvulla ja Kojonkoski on ollut yksi keskeisistä uudistajista. Vuonna 2010 Olympiakomitea käynnisti yhdessä Paralympiakomitean kanssa muutosprojektin, jonka tehtävänä oli suomalaisen huippu-urheilun kehittäminen. Projektia toteuttamaan nimettiin Huippu-urheilun muutosryhmä (HuMu), jonka kaksivuotisen toiminnan rahoitti 2,6 miljoonan euron panostuksella opetus- ja kulttuuriministeriö. Kojonkoski oli yksi viisihenkisen muutosryhmän jäsenistä. HuMu jätti joulukuussa 2012 loppuraporttinsa *Suomalaisen huippu-urheilun muutos* (2012). Yksi HuMu:n esityksistä oli Huippu-urheiluyksikön perustaminen suomalaisen huippu-urheiluverkoston moottoriksi.

Huippu-urheiluyksikkö aloitti Kojonkosken johdolla toimintansa vuoden 2013 alussa ottaen vastuun huippu-urheilun muutostyön etenemisestä ja pitkän aikavälin huippu-urheilumenestyksestä yhdessä lajiliittojen kanssa. Rion olympialaisten jälkeen mediassa kyseenalaistettiin koko kalliin Huippu-urheiluyksikön olemassaolo (ks. esim. Iltä-Sanomien 22.8.2016³; 13.1.2017⁴). Urheilumedia esitti siis tyypilliseen tapaan suorituskritiikkiä, kun menestystä ei tullut (ks. Laine 2011, 236–237). Tässä artikkelissa syvennymme siihen, miten urheilumedia perehtyi ja suhtautui huippu-urheilun muutostyöhön silloin, kun konkreettisia ratkaisuja oltiin tekemässä.

Kansainvälisessä mediaurheilututkimuksessa on jo pitkään ennustettu uusien tuulien pyyhkivän urheilujournalismin kentän ylitse. Yhteiskunnallisesti valvutuneempien aiheiden käsittely on arvioitu ja toivottu nousevan tulos- ja tilastokeskeisten uutisoinnin rinnalle (ks. esim. Boyle 2006, 179–182; Sugden & Tomlinson 2007, 58; Boyle ym. 2009, 252–253; Kolamo 2014, 230–234; Cassidy 2017, 534–537, 549). Huippu-urheilun muutostyö on urheilujärjestelmän rakenteisiin liittyvä aihe, jonka uutisointi edellyttää toisentyypistä perehtyneisyyttä kuin päivittäinen tulosuutisointi. Toisaalta, koska valtaosa urheilumedian uutisoinnista keskittyy juuri huippu-urheiluun ja sen sisällä erityisesti kotimaisiin urheilijoihin sekä heidän menestymiseensä (ks. esim. Laine 2011, 106), myös kotimaisen huippu-urheilun muutostyön olettaisi saaneen näkyvyyttä urheilumediassa.

Tutkimustehtävämme täsmentyy kahdeksi tutkimuskysymykseksi: 1) *miten paljon suomalaislehdet uutisoivat huippu-urheilun muutostyöstä ja miten uutisointi ajallisesti jakautui* sekä 2) *millaista suomalaislehtien huippu-urheilun muutostyötä käsittelevä uutisointi oli?* Tutkimustehtävien taustalla on ajatus journalismista neljäntenä valtiomahdina eli valtakoneiston vahtikoirona. Vahtikoiron tarkoituksena on valvoa kansalaisten puolesta julkisen vallan käyttäjiä eli vallan kolmijako-opista periytyen kolmen muun

valtiomahdin (lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovalta) toimintaa (Kunelius 2003, 193–195). Vahtikoiran yhteiskunnalliset tehtävät pohjautuvat journalismin ideologiaan, jota heijastelee viisi ihannetta: julkinen palvelu, objektiivisuus, autonomia, ajan-kohtaisuus ja eettisyys. Näistä julkinen palvelu merkitsee toimimista valtaapitävien ja vallitsevan tilan kriittisenä vahtina kuluttajien puolesta. (Deuze 2010, 446–448.) Journalismilla on tärkeä yhteiskunnallinen funktio siinä, että se ottaa ammatillisesti ”hoitaakseen” ja muotoillakseen ihmisten epäilyn systeemiä kohtaan: yhteiskunnan kannalta on tarpeellista, että sen jäsenet ajattelevat päätöksentekojärjestelmän olevan järkevä, tehokas ja oikeudenmukainen (Kunelius 2003, 194).

Artikkelissa selvitämme huippu-urheilun muutostyöuutisointia tutkimalla, onko suomalaisen urheilujournalismin rooli lähempänä urheilumaailman vahtikoira vai sen taustatoimijoiden kädestä syövää lemmikkieläintä. On syytä korostaa, että tutkimuksessamme emme kyseenalaista journalismin paikkaa neljäntenä valtiomahtina tai pohdi vahtikoiruutta itsessään (vrt. Torkkola 2014, 6; ks. myös Van Aelst ym. 2008) vaan tarkastelemme urheilujournalismin kyvykkyyttä toimia vallan käytön kriittisenä seuraajana. Analyysin kohteeksi olemme valinneet levikiltään kolme Suomen suurinta päivälehteä (Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Turun Sanomat) sekä molemmat iltapäivälehdet (Iltalehti ja Ilta-Sanomat). Tarkasteluajanjakson olemme rajanneet HuMu:n loppuraportin julkistamista (5.12.2012) seuranneelle puolen vuoden ajalle. Aineisto kattaa kaikki ne lehtien painetuissa versioissa 6.12.2012–5.6.2013 julkaistut jutut, joissa huippu-urheilun muutostyötä on tarkasteltu.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamme tarkastelemalla sanomalehtiaineiston juttumääriä ja juttujen julkaisuajankohtia. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamme uutisoinnin aiheita ja uutisointiin kytkeytyviä puhetapoja analysoimalla eli selvittämällä, *mistä* ja *miten* huippu-urheilun muutostyöuutisoinnissa on puhuttu. Analyysin tavoitteena on arvioida uutisointia suhteessa HuMu:n loppuraportin sisältöön sekä HuMu:n ja Huippu-urheiluyksikön tiedonantoihin. Puhetapoja analysoidesamme hyödynnämme vertailuaineistona muissa medioissa muutostyöstä julkaistuja juttuja. Aloitamme taustoittamalla urheilujournalismin erityisluonnetta aikaisemman tutkimuksen valossa keskittyen urheilujournalismin kritiikkityyppeihin.

Urheilujournalismilla kritiikittömät perinteet

Urheilujournalismia on pitkään syytetty kritiikittömyydestä. Järjestäytyneen urheiluliikkeen kanssa jakamansa yhteisen historian vuoksi urheilujournalismin etiikka on jo lähtökohtaisesti kyseenalaistettu (Salwen & Garrison 1998, 98; ks. myös Laine 2011, 235), ja journalismin lajityyppien keskellä urheilujournalismin on ollut vaikea pyristellä irti maineestaan ”journalismin tavaratalon leluosastona” (Boyle 2006, 1; Rowe 2007; Hutchins & Rowe 2012, 125; Cassidy 2017, 534–537). Suomalainen urheilujournalismi synnyttiin 1900-luvun alkupuolella, kun urheilusta innostuneet miehet alkoivat tehdä erilaisia lajeja tutuiksi ja levittää urheilun ilosanomaa lehdistössä. Tästä johtuen urheilujournalismin on todettu muotoutuneen epäanalyyttiseksi, kritiikittö-

mäksi, nationalistiseksi ja sokean innostuneeksi miesten kilpa- ja huippu-urheilun tapahtumaselostukseksi. (Pänkäläinen 1998a, 5–7; 1998b, 46; Virtapohja 1998, 115; ks. myös Turtiainen 2012, 18.) Mediaurheilun tutkija Raymond Boyle (2006, 1) on todennut urheilujournalismin muistuttavan paradoksia, koska sen pyrkimyksiä ovat samanaikaisesti sekä glorifointi että objektiivisuus.

”Neljäntenä valtiomahtina” toimiminen ei ole kontaktien menettämisen pelossa ollut luonteenomaista urheilujournalismin (ks. esim. Boyle 2006, 102–127; Sugden & Tomlinson 2007, 58–59; Boyle ym. 2009, 246–247; Rowe 2011, 129; 2017, 525–526), mutta dopingista ja muista sääntörikkomuksista sekä huliganismin ja sopupelien kaltaisista lieveilmiöistä on kuitenkin uutisoitu jo pitkään (Boyle & Haynes 2013, 207). Tosin dopingin käytöstäkin uutisoidaan useimmiten yksilön henkilökohtaisena heikkoudenosoituksena. Sen sijaan, että esimerkiksi pohdittaisiin ammattiurheilun luonnetta, dopingin käytön yleisyyttä ja urheilijan tekemien valintojen taustalla vaikuttavia tekijöitä, urheilumedia syyllistää yksittäisen antisankarin. Urheilija käryää ja urheilumedia lunastaa samalla paikkansa urheilun moraalinvartijana. (Ks. Morgan 2010, 1585.) Urheilutoimittajat eivät juuri kyseenalaista urheilusponsorointia tai muiden huippu-urheilussa mukana olevien tahojen taloudellisia intressejä (Beck & Boss-hart 2003, 14). Urheilutoimittajien etujen mukaista on ummistaa silmät ilmiöille, jotka ovat haitallisia urheiluviihdettä ohjaileville kaupallisille tahoille (Tamburrini 2002, 18). Toisaalta viime vuosina urheilun katto-organisaatioiden toimintaa kriittisesti tarkastelevan journalismin määrä on lisääntynyt. Tämä on näkynyt esimerkiksi urheilun arvokisoja edeltäneen uutisoinnin yhteydessä, kun kritiikin kohteeksi ovat nousseet muun muassa kyseenalainen urheilupaikkarakentaminen, korruptio, talousotkut, ympäristökysymykset ja isäntämaiden ihmisoikeustilanteet. Tällaiset aiheet ovat kuitenkin painuneet yleensä nopeasti unohtuiksi itse urheilutapahtumien käynnistyessä. (Ks. esim. Kolamo 2014, 231–234; Turtiainen 2014.)

Urheilutoimittajien harjoittama kriittisyys voidaan mieltää urheilun toimijoiden ja ilmiöiden perustelluksi arvostelemiseksi, mikä näyttäytyy etenkin aihevalintojen ja näkökulmien tasolla. Kriittisyyteen kuuluu myös työprosessin vaiheiden ja tietolähteiden motiivien arvioiminen. Kriittisen urheilutoimittajan tehtävä on palvella yleisöään – ei urheiluvaikuttajien etuja. (Pänkäläinen 1998c, 164–165.) Täyttääkseen kriittisyyden tunnusmerkit journalismin pitää olla selitysvoinaista, luoda moniäänisyyttä, tehdä kontekstia näkyväksi ja purkaa lähteiden puhetapoja (Jokinen & Koljonen 2007, 183–184). Kriittisesti työskentelevä toimittaja esittää tarpeen tullen kritiikkiä, jonka määrittelemme artikkelissamme kyseenalaistavaksi ja arvottavaksi asiaan perehtymiseksi. Kritiikki kertoo tässä merkityksessä sen, miten toimittaja tarjolla olevaan aiheeseen tarttuu, ja toteutuuko vahtikoiran yhteiskunnallinen tehtävä.

Antti Laine (2011) on jäsentänyt urheilujournalismin kritiikin viideksi eri tyyppiä. Näistä neljä ensimmäistä erottelee urheilun sisäisen kritiikin tyypit ja viides tyyppi käsittää kaiken urheilun ulkoisen kritiikin. 1) *Urheilun suorituskritiikki* on verrattavissa taiteen eri alojen kritiikkiin, josta esimerkiksi soveltuvat sanomalehdissä julkaistavat journalistiset televisio-, elokuva-, kirjallisuus- ja teatteriarvostelut. Urheilussa tätä tyyppiä voi nimittää myös menestyskritiikiksi toimittajien arvioidessa suorituksia suh-

teessa ennako-odotuksiin. 2) *Urheilutapahtumiin ja -ilmiöihin kohdistuvaa kritiikkiä* toimittajat esittävät arvioidessaan yksittäisten urheilutapahtumien tunnelmaa, olosuhteita ja järjestelyjen toimivuutta. 3) *Urheilun sääntöihin kohdistuvan kritiikin* puitteissa uutisoidaan urheilussa vallitsevien sääntöjen rikkomuksista ja rangaistuksista. 4) *Urheiluorganisaatioihin kohdistuvalla kritiikillä* kyseenalaistetaan urheiluseurojen ja -organisaatioiden toiminta sekä siihen vaikuttavat tekijät. Tyypillisiä aiheita ovat talous, politiikka, hallinto ja henkilövalinnat. 5) *Urheilun yhteiskunnalliseen asemaan ja urheilussa vallitseviin uskomuksiin kohdistuvassa kritiikissä* urheilua ei enää käsitetä itseriittoiseksi ilmiöksi vaan urheilu kyseenalaistetaan ulkoapäin. Sitä käsitellään laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa: osoitetaan ongelmia, paljastetaan piiloraikenteita ja käsitellään kulttuurisia yhteyksiä. (Laine 2011, 236–237.) Artikkelissamme olemme kiinnostuneita kahdesta viimeksi mainitusta kritiikin tyypistä, joiden esittäminen on nähty urheilutoimittajille ongelmalliseksi ja määrä urheilujournalismissa vähäiseksi (ks. esim. Heinillä 2000, 280; Beck & Bosshart 2003, 14–15; Laine 2011, 237).

On esitetty, että urheilutoimittajilla on rajalliset mahdollisuudet ravistella puita, joiden oksilla he itsekin istuvat. Mätien omenien maahan pudottelu on suotavaa ja toisinaan jopa toivottavaa, mutta lahojen oksien sahaaminen on ankarasti kielletty, runkoon kajoamisesta puhumattakaan. (Pänkäläinen 1998c, 162; 1998d, 59.) Urheilun etiikkaa tutkineen William J. Morganin mukaan mediaurheiludiskurssia dominoi Harry Frankfurtin käyttämä termiä mukaillen ”potaska” [bullshit]. Morgan on tullut siihen tulokseen, että urheilupuhetta määrittää tänä päivänä lopulta yksinomaan markkinoiden logiikka. Potaskaa urheilumedian sisällöistä tekee hänen mukaansa se, että toimittajat retorisine repertuaareineen työskentelevät ikään kuin yleisönsä ja urheilun parhaaksi, vaikka todellisuudessa heidän toimintaansa ohjailevat kaupalliset intressit. Tämän seurauksena potaskadiskurssi peittää alleen myös orastavan urheilukritiikin. (Morgan 2010, 1575–1577.) Esimerkiksi soveltuu mediayhtiö, joka on maksanut miljoonia tietyn urheilutapahtuman lähetysoikeuksista. Mediayhtiön intressinä on saada sijoitukselleen katetta ja näin ollen tuotetta ei sovi liikaa kritisoida. Sen sijaan katsojia pyritään koukuttamaan tuotteen kuluttajiksi uutisoimalla siitä säännöllisesti. Tällainen uutisointi on usein lähempänä markkinointia kuin journalismia. Urheilujournalistien suhdetta lähteisiinsä tutkineet John Sugden ja Alan Tomlinson (2007, 50–51) nimittävät ilmiötä trivialisoinniksi eli uutisointia arkipäiväistäväksi ja kriittisyyden suhteen laatua heikentäväksi.

Sosiologisessa tutkimuksessa ”hyvän urheilujournalismin” määreiksi on mainittu uutisoinnin asianmukainen ja täsmällinen taustoittaminen sekä osin ristiriitaisesti kriittinen ja objektiivinen lähestymistapa. Tutkijat kuitenkin mieltävät objektiivisuuden enemmän oikeudenmukaiseksi kuin täysin neutraaliksi käsitteleväksi. Tämä on olennainen huomio urheilun sosiokulttuurisiin aiheisiin pureutuvan uutisoinnin yhteydessä. (Weedon ym. 2016, 13–14.) Urheilujournalismin kentällä on paljon aihealueita, joiden käsittelylle on ominaisinta raportoiva ja objektiivisuuteen painottuva lähestymistapa. Tässä tapaustutkimuksessamme kuitenkin korostuu lähdekriittisyyden merkitys urheilujournalistisena hyveenä, sillä analysoimamme uutisointi koskee nimenomaan urheilujärjestelmän vallankäyttäjiä. Emme siis tarkoita, että ollakseen hyvää

urheilujournalismin tulisi aina kritisoida tai kyseenalaistaa, mutta erityisesti yhteiskunnallisesti virittyneistä urheiluaiheista uutisoitaessa aihe- ja näkökulmavalinnoilla sekä lähdekriittisellä otteella olisi mahdollista purkaa urheilujournalismin konventioita.

Mediaurheilun tunnetuimpiin kansainvälisiin tutkijoihin lukeutuvan David Rowen (2017, 526) mukaan urheilujournalismin lähteinä toimivat liian usein vain urheilutoimijoiden tiedonannot sen sijaan, että urheilutoimittajat hyödyntäisivät tutkivan journalismin käytäntöjä eli suhtautuisivat heille suoraan suunnattuun informaatioon kriittisemmin ja selvittäisivät asioiden taustoja monipuolisemmista lähteistä. Suomalaisen toimittajien journalismin ihanteita tutkimuksessa *Vahtikoiran omatunto* kirjoittanut Ari Heinonen (1995) nimittää ihannetoimittajaa aktiiviseksi yhteiskuntakriitikoksi. Tällainen toimittaja arvostelee yhteiskunnallisia epäoikeudenmukaisuuksia ja vahtii valtaa pitäviä. Hän on epäilevä, kriittinen ja rohkea. Hän ei tyydy muiden mielipiteiden kanavaksi vaan perehtyy asioihin ja esittää uusia ajatuksia. (Heinonen 1995, 112–113.) Osana aineistoanalyysiämme perehdymmekin siihen, miten suomalaistoimittajat HuMu-uutisoinnin perusteella suhtautuivat urheilutoimijoiden tarjoilemaan informaatioon. Tarkoitamme urheilujournalismin kriittisyydellä ensisijaisesti toimittajien lähdekriittistä suhtautumistapaa suomalaisen huippu-urheilun vallankäyttäjien tiedonantoihin, mikä aineistomme tasolla näyttäytyy ennen kaikkea uutisoinnin näkökulmavalintoina ja erilaisina puhetapoina.

Aineisto, menetelmä ja analyysi

Tutkimusmenetelmänämme on kaksiosainen sisällönanalyysi, jossa yhdistyvät määrällinen ja laadullinen tutkimusote. Ensimmäisessä vaiheessa olemme analysoineet määrällisesti HuMu-uutisoinnin laajuutta ja painoarvoa (sisällön erittely) ja toisessa vaiheessa laadullisesti uutisoinnin sisällöllisiä merkityksiä (sisällönanalyysi) (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 107–108). Määrällisellä tarkastelulla esitämme yleiskuvan aineistosta ja selvitämme, miten paljon perinteisestä tulosuutisoinnista poikkeavaa, yhteiskunnallista valveutuneisuutta edellyttävää, urheilujärjestelmän rakenteisiin ulottuvaa aihetta käsiteltiin lehtien palstoilla. Tarkastelumme painopiste on laadullisessa sisällönanalyysissä, jonka avulla pureudumme siihen, millaista huippu-urheilun muutos-työtä koskeva uutisointi oli. Tutkimalla, mistä aiheista uutisoitiin ja miten aiheita käsiteltiin, selvitämme toteuttiko urheilujournalismi tässä tapauksessa tehtävänsä vallan vahtikoirana.

Aloitimme analyysin käymällä systemaattisesti läpi valitsemamme lehdet (Aamu-lehti, Helsingin Sanomat, Turun Sanomat, Iltalehti ja Ilta-Sanomat) 182 päivää kestäneen tutkimusajanjakson (6.12.2012–5.6.2013) ajalta. Kuusipäiväisiä iltapäivälehtiä ilmestyi ajanjaksossa 148 ja seitsemänpäiväisiä lehtiä 174–177, pyhäpäivien jälkeisestä ilmestymisestä riippuen. Kokonaisaineistoksi muodostui 823 lehteä. Kokonaisaineistosta sisällytimme varsinaiseen tutkimusaineistoomme kaikki ne jutut, joissa käsiteltiin jollain tapaa huippu-urheilun muutos-työtä. Emme siis rajanneet aineistoa pelkäs-

tään urheilusivuilla julkaistuihin juttuihin, vaan huomioimme lehtien kaikki osastot, myös esimerkiksi lukijoiden mielipidekirjoitukset. Sanomalehtipaperille painetut liitteet otimme mukaan aineistoon, mutta aikakauslehtityyppiset oheislehdet (esim. HS:n Kuukausiliite) rajasimme aineiston ulkopuolelle.

Sanomalehtiaineiston määrällisessä tarkastelussa käytämme havaintoyksikkönä juttua. Jutulla tarkoitamme erilliseksi määriteltävää sisällön ja muodon sulautumaa, joka voi koostua useammasta juttuyksiköstä. Siten esimerkiksi henkilöjuttua täydentäviä faktalaatikoita ei ole tässä tarkastelussa eroteltu omaksi jutuksi (vrt. Laine 2011, 141–151; 2016). Juttujen taiton ja huippu-urheilun muutostyöhön keskittymisen perusteella olemme luokitelleet jutut 1) muutostyöstä julkaistuihin pääjuttuihin (järjestyksessä ensimmäinen ja/tai eniten palstatilaa lehden tietyllä osastolla, esimerkiksi urheilusivuilla, saava juttu), 2) muihin muutostyöhön keskittyviin juttuihin, 3) yhdistelmä-juttuihin, joissa muutostyö on yksi käsiteltävistä aiheista, 4) juttuihin, joiden ohessa muutostyö mainitaan ja 5) lukijoiden mielipidejuttuihin. Tällä tapaa luokitellen juttumäärät antavat oikeanlaisen kuvan uutisoinnin laajuudesta ja painoarvosta. Palstamillimetriyypistä määrällistä tarkastelua emme katsoneet aiheelliseksi (vrt. Laine 2011, 141–151; 2016). Osana määrällistä tarkastelua olemme koostaneet kuvion 1 uutisoinnin etenemisestä suhteutettuna tapahtumiin puolen vuoden tutkimusajanjakson aikana. Kuvio 1 auttaa hahmottamaan uutisoinnin kokonaiskuvaa ja taustoittaa laadullista tarkastelua. Sen tarkoituksena on myös havainnollistaa sitä, millaisten tapahtumien jälkeen muutostyö sai lehdissä eniten näkyvyyttä.

Sanomalehtiaineiston määrällinen tarkastelu luokitteluiheen edellytti laadullisia työvaiheita ja samalla aineisto tuli myös redusoiduksi, mutta varsinaisen laadullisen analyysin käynnistimme vasta saatuaamme määrällisen tarkastelun tehtyä. Ensimmäisenä vaiheena oli huolellinen lähiluku, jonka avulla pyrimme tunnistamaan aineistosta erilaisia teemoja ja vertasimme niitä muutosryhmän virallisiin tiedonantoihin (*mistä* uutisoinnissa on puhuttu). Tämän jälkeen siirryimme tarkastelemaan aineistossa esiintyviä puhetapoja (*miten* uutisoinnissa on puhuttu). Kävimme aineiston useita kertoja läpi samalla havaintoja klusteroiden eli löytämiämme puhetapoja nimeten ja ryhmitellen. Tätä seurasi abstrahointi eli löytämiemme puhetapojen pelkistäminen ja yhdistely.

Laadullinen sisällönanalyysimme eteni aineistolähtöisesti eli muodostimme luokittelukategoriamme aineistoon pohjautuen (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 110–116). Analyysin tarkoituksena oli laatia HuMu-uutisoinnin sisällöistä ja puhetavoista tiivistetty kuvaus, jonka kautta ilmiötä olisi mahdollista arvioida laajemmassa kontekstissa (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 105) – suhteessa urheilu-uutisoinnin kritiikittömään perinteeseen ja urheilujournalismin rooliin vallan vahtikoirana.

Laadullista analyysiä tehdessämme selvisi, että tietyt tapahtumat ja muissa medioissa julkaistut jutut (ks. kuvio 1) ovat olennaisia analyysin kannalta. Tällaisia juttuja paikansimme yhteensä kuusi. Sisällytimme ne jälkikäteen mukaan tutkimukseemme muodostaen niistä vertailuaineiston. Vertailuaineiston jutuista viisi julkaistiin aikakauslehdissä tai niiden verkkosivuilla; yksi oli televisio-ohjelma. Vertailuaineistoa ei ole sisällytetty määrälliseen tarkasteluun, mutta se on huomioitu laadullisessa analyysissä.

Juttumäärät ja uutisoinnin ajallinen eteneminen

Taulukossa 1 esitämme huippu-urheilun muutostyöuutisoinnin juttumäärät Aamulehdessä (AL), Helsingin Sanomissa (HS), Turun Sanomissa (TS), Iltalehdessä (IL) ja Ilta-Sanomissa (IS) 6.12.2012–5.6.2013.

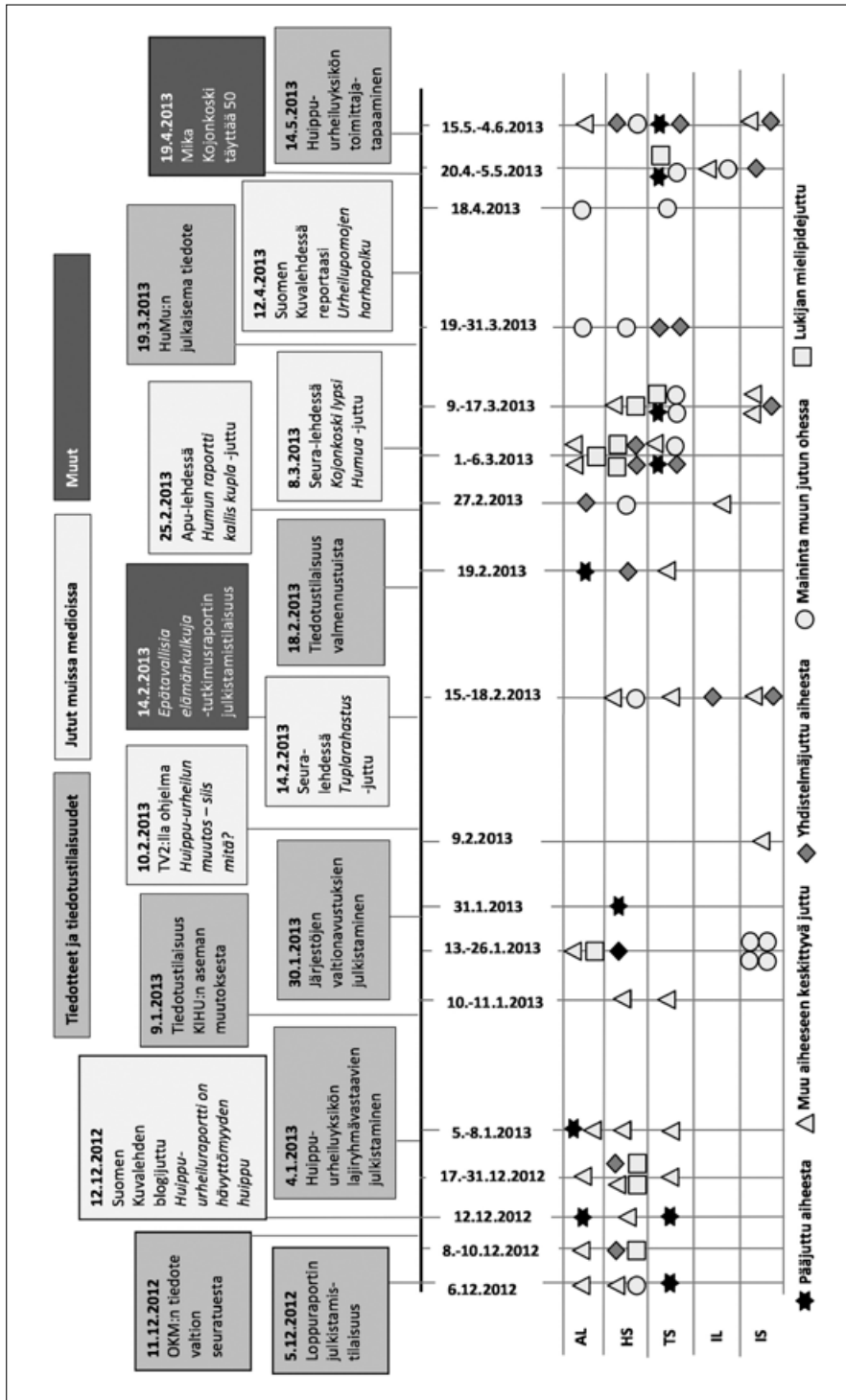
Taulukko 1. Huippu-urheilun muutostyöuutisoinnin juttumäärät sanomalehdissä 6.12.2012–5.6.2013

Luokka	AL	HS	TS	IL	IS
Pääjuttu aiheesta	3	1	6	0	0
Muu aiheeseen keskittyvä juttu	8	7	6	2	5
Yhdistelmäjuttu aiheesta	1	7	4	1	4
Maininta muun jutun ohessa	2	5	5	1	4
Lukijan mielipidejuttu	2	6	2	0	0
Yhteensä	16	26	23	4	13

Pääjuttuja huippu-urheilun muutostyöstä julkaistiin puolen vuoden tarkastelujakson aikana Turun Sanomissa 6, Aamulehdessä 3 ja Helsingin Sanomissa 1. Pääjutut mukaan lukien muutostyöhön keskittyviä juttuja oli Turun Sanomissa 12, Aamulehdessä 11 ja Helsingin Sanomissa 8. Kumpikaan iltapäivälehdistä ei julkaissut aiheesta yhtään pääjuttua. Muutostyöhön keskittyviä juttuja oli Iltalehdessä 2 ja Ilta-Sanomissa 5. Yhdistelmäjutuiksi luokituneet (1–7 per lehti) olivat pääosin useampia aiheita käsitteleviä toimittajien mielipidetekstejä ja juttuja, jotka koostuivat muista medioista tehdyistä uutispoiminnoista. Oheismaininnoiksi (1–5 per lehti) luokituneet olivat yksittäisiä muutostyötä käsitteleviä virkkeitä muiden juttujen ohessa. Muutostyötä käsitteleviä lukijoiden mielipidejuttuja julkaistiin Helsingin Sanomissa 6 (aiheeseen keskittyviä 5) ja Aamulehdessä sekä Turun Sanomissa 2 (aiheeseen keskittyviä molemmissa 1). Iltapäivälehdissä ei julkaistu aiheesta lukijoiden mielipidejuttuja.

Huippu-urheilun muutostyöhön liittyvät tapahtumat ja taulukkoon 1 kirjatut muutostyöstä julkaistut jutut tutkimusajanjaksossa on sijoitettu kuvioon 1 aikajanelle. Aikajanan yläpuolelle on kirjattu tapahtumat ajankohtineen ja alapuolelle lehtikohteisesti juttujen julkaisuajankohdat käyttämäämme luokittelua hyödyntäen. Tapahtumiksi olemme määritelleet huippu-urheilun muutostyötä koskevat tiedotteet ja tiedotustilaisuudet sekä sellaiset muiden tiedotusvälineiden aiheesta julkaisemat jutut, joita joko käsiteltiin sanomalehtiaineistossamme tai jotka olivat muuten olennaisia tutkitun ilmiön hahmottamiseksi. Näiden tekstissä siteerattujen vertailuaineistoksi nimittämämme medialähteiden bibliografiset tiedot on kirjattu artikkeliin loppuviiteinä.

Kuvio 1. HuMu-yöhön liittyvien tapahtumien ja HuMu-uutisoinnin eteneminen 5.12.2012–5.6.2013

Huippu-urheilun muutostyötä koskevat puhetavat

Paikansimme aineistostamme kolme erilaista huippu-urheilun muutostyötä koskevaa puhetapaa, jotka ovat *raportoiva*, *kommentoiva* ja *kyseenalaistava*. Luokittelu perustuu analyysiin siitä, millä tavalla jutuissa suhtauduttiin muutosryhmän virallisiin tiedonantoihin (tiedotustilaisuudet ja tiedotteet). Seuraavaksi erittelemme muutostyöuutisoita näiden puhetapojen mukaisesti esittäen samalla analyysimme perustuen lehdistön keskeisimmän käsittelemät teemat. Rakennamme näin kronologian siitä, miten uutisointi eteni suhteessa virallisiin tiedonantoihin ja aiheen käsittelyyn muissa medioissa.

”Näillä eväillä Suomi urheilun huipulle” – raportoiva puhetapa

HuMu:n kaksivuotisen työn tiivistäneen loppuraportin julkistamistilaisuus pidettiin 5.12.2012. Sen keskeinen sisältö koostui yhteisen vision, toimintamallin, rakenteen ja strategisten ohjelmien kuvauksesta. Suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi työryhmä oli päättänyt nostaa keskiöön urheilijan, mikä ei sinänsä vaikuttanut kovinkaan uudelta ja omaperäiseltä ratkaisulta huippu-urheilumenestystä tavoiteltaessa. Urheilijan kehitystä kuvaavana käsitteenä HuMu esitteli myöhemmin muualta lainatun paljastuneen, yksilölähtöisen ”Urheilijan polun”. Raporttiin kirjatun vision mukaan Suomen olisi määrä olla vuonna 2020 paras Pohjoismaa niin urheilumenestyksen, urheilujärjestelmän toimivuuden kuin urheilun arvostuksenkin osalta. Tämän esitettiin edellyttävän ”parempaa osaamista Urheilijan polun kaikissa vaiheissa, vahvistuvaa yhteistyötä huippu-urheilutoimijoiden kesken sekä intohimoista paneutumista Urheilijan polulle niin urheilijoilta, valmentajilta kuin muiltakin toimijoilta”. (Ks. Suomalaisen huippu-urheilun muutos 2012, 8.) Raportin rahoitustarve-esityksessä Huippu-urheiluyksikön kautta ohjautuvan rahoituksen lisätarpeeksi todettiin lähes 15 miljoonaa euroa (emt., 38).

HuMu:n loppuraportti sisältöineen otettiin suomalaislehdissä aluksi vastaan pääasiassa neutraalein sävyin. Tähän *raportoivaan puhetapaan* määrittelimme kaiken sen uutisoinnin, jossa käsiteltiin HuMu:n loppuraporttia ja tiedonantoja sellaisenaan ottamatta niihin kantaa. Raportoivaan puhetapaan sijoitimme myös kaikki sellaiset haastatteluihin pohjautuvat tekstit, joissa haastateltavia siteerattiin heidän sanomisiaan kommentoimatta.

Loppuraportin julkistamistilaisuutta seuranneena päivänä Turun Sanomissa (6.12.2012) julkaistiin aiheesta laajahko uutisjuttu, joka tiivistä raportin sisällön sitä kommentoimatta. Otsikko julisti ”Näillä eväillä Suomi urheilun huipulle” ja ingressissä kerrottiin HuMu:n mantraa mukaillen, että ”Kaksi vuotta työskennelleen muutosryhmän tavoitteena ei ollut loppuraportti vaan muutos suomalaisessa huippu-urheilussa. Työ jatkuu – tai oikeastaan alkaa – Olympiakomitean Huippu-urheiluyksikön johdolla.” Jutun leipäteksti koostui kahdeksan kohdan listauksesta, jossa referoitiin suoraan loppuraportin antia. Juttu on tyypillinen esimerkki lehdistössä aluksi vallinneesta uutisointitavasta, jossa HuMu:n työtä tai raportin sisältöjä ei arvioitu vaan toimittajille tarjoiltu anti nielaistiin sellaisenaan (ks. Rowe 2017, 526).

Loppuraportin julkaisemisen jälkeen käsitellyimmiksi teemoiksi aineistossamme nousivat silloisen kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäen päätös seuraturkien lisäämisestä (12.12.2012), loppuraportissa ehdotettujen lajiryhmävastaavien valitsemisen (5.1.2013), Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen (KIHU) aseman muutos (10.1.2013), liikuntajärjestöjen valtionavustukset (31.1.2013) ja Huippu-urheiluyksikön jakamat valmennustuet (19.2.2013). Seuratukien lisäämisestä ja liikuntajärjestöjen valtionavustuksista uutisointi pohjautui opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteisiin ja ministerin haastatteluihin – kaikki muut HuMu:n omiin tiedotteisiin tai tiedotustilaisuuksiin. Jutuissa lehdet tyytyivät toistamaan tiedonannoissa esitettyjä asioita. Tietolähteiden asemien ja motiivien sekä työprosessin vaiheiden arviointi loistivat poissaolollaan (ks. Pänkäläinen 1998c, 164–165).

Kaikki aineistomme päivälehdet kertoivat Arhinmäen tukipäätöstä koskevissa jutuissa (AL, HS, TS 12.2.2012), että huippu-urheilulle ei tipu lisää miljoonia valtiolta, sillä ministeri oli päättänyt suunnata lisätuen lasten ja nuorten liikuntaan. Mikään lehdistä ei ottanut asiaan minkäänlaista kantaa. Jokainen aineistomme päivälehdistä esitteli uuden Huippu-urheiluyksikön johtaja Mika Kojonkosken valinnat lajiryhmävastaaviksi (AL, HS, TS 5.1.2013). Uutisjuttujen ohella uutisointi sisälsi lajiryhmävastaaviksi valittujen taustatiedot, jotka julkaistiin varsin samansisältöisinä kaikissa lehdissä. Lajiryhmävastaavat päästettiin jutuissa itse ääneen, mutta heidän valintoihinsa tai toimenkuviinsa ei otettu kantaa. Jutuissa kerrottiin faktoja ja esitettiin kokoelma lajiryhmävastaavien kliseemäisiä pohdintoja kuten ”menestyminen on edelleen mahdollista” (AL), ”työtehtävät kumpuavat kentältä” (TS) ja ”tämä on kutsumushomma” (HS). Kaikista jutuista huokui positiivinen ja kannustava pohjavire. Aamulehden uutisjutussa toimittaja Mikko Gynther tosin esitti, että asiantuntijaverkoston puutteesta johtuen matkaa muutokseen vielä on, mutta tätäkin tulkintaa tuettiin Kojonkosken haastattelusitaatilla. Ja jutun alaotsikossa oli myös muistutettu, että asiantuntijaverkoston kutominen oli alkanut heti vuoden ensimmäisenä päivänä. Minkäänlaisia kyseenalaistuksia toimittajat eivät jutuissa esittäneet.

KIHU:n siirtymistä Olympiakomitean alaisuuteen käsittelevä uutisointi sisälsi yhden ratkaisua kehuvan mielipidejutun (HS 13.1.2013), mutta muuten lehtien uutisointi siirrostä, liikuntajärjestöjen valtionavustuksista ja Huippu-urheiluyksikön jakamista valmennustuista oli toimijoiden sitaattien ympärille rakentuvaa raportointia. Yhdessä jutussa (TS 19.2.2013) tosin esitettiin, ilman urheilija-apurahaa jääneisiin urheilijoihin viitaten, että ”viime viikolla jaetut Opetusministeriön urheilija-apurahat herättivät keskustelua”. Sitä ei kuitenkaan kerrottu, missä ja kenen toimesta keskustelua on käyty, ja edelleen jutussa vakuutettiin Kojonkosken suulla, että Huippu-urheiluyksikkö on valmis reagoimaan vastaaviin tapauksiin. Huippu-urheiluyksikön välittämää viestiä ei kyseenalaistettu tai pohdittu.

Sosiaalisen median käytön yleistymisen myötä perinteisempi urheilumedia on joutunut monipuolistamaan sisältöjään (ks. esim. Hutchins & Rowe 2012, 125–127; Boyle 2013, 94–96; Boyle & Haynes 2013, 204–205), mutta raportoivalle puhetavalle on edelleen sijansa lehtien palstoilla (ks. esim. Laine 2011, 188–189; Boyle & Haynes 2013, 207). Tämän juuret ovat urheilujournalismia pitkään määrittäneessä tapahtumase-

lostuksen perinteessä: ennen sähköisten viestimien yleistymistä sanomalehtien urheiluraportointi oli selostuksenomaista kilpailutapahtumien referointia (Laine & Itkonen 2009, 205). Enää urheilutapahtumista ei uutisoida painetuissa viestimissä tapahtumat kronologisesti läpikäyden, mutta raporteista ei ole silti kokonaan luovuttu. Ne ovat kuitenkin muuttaneet muotoaan helppolukuisiksi ja nopeasti nautittaviksi. William J. Morganin (2010) mukaan valtaosa urheilu-uutisista tehdään pituudeltaan ja esitystavaltaan ennemmin silmäiltäviksi kuin pitkällisemmän pohdiskelun ja analysoinnin kautta ymmärrettäviksi, mitä tukee myös reaaliaikaisuutta tavoitteleva julkaisutiheys. Urheilijahaastatteluiden ”tyhjäät” kysymykset ja vastaukset ovat osa tätä Morganin potaskaksi nimittämää urheilujargonia, jossa keskitytään yleensä ilmeisimpiin asioihin kaivamatta pintaa syvemmältä. (Morgan 2010, 1580–1582.) Myös sanomalehtien urheilusivut täytyvät kuvailevasta ja henkilökeskeisestä urheilutriviaalista, mikä jättää liian vähän tilaa vakavalle, poliittiselle urheilu-uutisoinnille (Sugden & Tomlinson 2007, 50–59).

”Muutosryhmän kuluilla 52 kilometriä teiden uudelleenpäällystyksiä” – kommentoiva puhetapa

Selkeimmillään *kommentoivaksi* nimittämäämme puhetapaa edustivat uutisoinnit, joissa kirjoittaja otti henkilöityen kantaa käsittelemäänsä aiheeseen. Heti loppuraportin julkaisemisen jälkeen Ari Pusa kommentoi Helsingin Sanomien (6.12.2012) uutisanalyysiksi nimetyssä jutussa HuMu:n tekemää työtä ”valtavaksi” ja ”perusteelliseksi”. Hän totesi raportin tavoitteiden täyttymisen haasteen piilevän rahoituksen järjestymisessä. Sävyllään kommentit olivat myönteisiä. Monilta osin tällaisissakin jutuissa tyydyttiin kuitenkin raportoimaan. Esimerkiksi rahoitustarpeen osalta Pusa siteerasi ainoastaan HuMu:n johtaja Jukka Pekkalan, joka piti esitystä ”maltillisena”. Toimittaja itse tyytyi toteamaan, että: ”Rahasta puhuminen tietää suomalaisessa urheilukeskustelussa aina ongelmia”.

Runsaat kolme kuukautta myöhemmin sama toimittaja kirjoitti aiheesta uuden analyysin (HS 17.3.2013), joka oli otsikoitu ”Humun kalliit oppirahat”. Siinä hän kommentoi edelleen HuMu:n työtä, mutta sävy oli – muualla HuMu:a kohtaan esitetyn kritiikin myötä – muuttunut puolustelevalle: ”jos työ kerran epäonnistui karkeasti, kuinka hyvin sitten onnistuivat valvonta- ja seurantaryhmät, jotka oli pantu Humun niskaan?”. Toisaalta toimittajan omakin mieli oli muuttunut, sillä aiemmin ”perusteelliseksi” määrittämästään työstä hän löysi nyt myös useita ongelmia: ”Matkalla sattui virheitä ja vääriä valintoja. Urheilijoiden laajasta haastattelusta olisi pitänyt julkaista yhteenveto ja tarkat johtopäätökset.”

Aamulehden (6.12.2012) Tätä mieltä -nimetyssä jutussa Pekka Mikkonen kutsui raporttia niin ikään perusteelliseksi, mutta epäili sen johtavan Suomen Pohjoismaiden parhaaksi urheilumaaksi vain teoriassa ja haaveissa. Epäily ei ilmeisesti ollut urheilutoimittajalle kovinkaan suotavaa, sillä hän palasi selittelemään sitä kolumnissaan muutama päivä myöhemmin (AL 9.12.2012):

On tullut lunta tupaan, kun kirjoitin, että en usko Jukka Pekkalan työryhmän visioiden toteutuvan. Täsmennetään siis: kyse ei ole kyynisyydestä. Sydän haluaisi uskoa, järki ei.

Selittely kielii siitä, että urheilukoneistolla ja sen ympärille muodostuneilla markkinoilla on vaikutusta urheilutoimittajien agendaan. Urheilujournalistit eivät mielellään vaaranna asemaansa lähteisiinsä ja näiden portinvartijoihin nähden. (Ks. Sugden & Tomlinson 2007, 50–59.)

Osa aineistomme jutuista häilyi raportoivan ja kommentoivan puhutavan välimaastossa. Emme tehneet eroa juttutyypeittäin vaan huomioimme myös aihevalinnan ja näkökulman (ks. Pänkäläinen 1998c, 164–165). Esimerkiksi soveltuu ministeriöiden konsulttien käyttöä koskeneen uutisen taustajuttu Helsingin Sanomissa (2.3.2013), jossa käsiteltiin HuMu:n loppuraporttia. Jutussa referoitiin HuMu:n toimintaa kommentoineita tahoja ja todettiin HuMu-projektissa maksettujen palkkioiden olleen poikkeuksellisen suuria verrattuna muihin vastaaviin ministeriöiden palkkiolaskuihin. Vaikka HuMu:n toimintaan ei otettu suoraan kantaa, puhetapa määrittyi näkökulman takia kommentoivaksi. Lisäksi on syytä huomioida, että kyseinen juttu julkaistiin lehden Kotimaa-osastolla eikä urheilusivuilla, ja jutussa taustaksi määritellyn uutisen oli julkaissut viikkoa aikaisemmin Apu-lehti.

Joissain tapauksissa kommentoiva puhetapa ilmeni yksittäisinä muutostyötä käsittelevinä virkkeinä, jotka oli sisällytetty muista aiheista julkaistujen juttujen oheen. Eräs tällaisista oli Turun Sanomissa (5.5.2013) julkaistu Jukka Painilaisen kirjoittama mielipidejuttu, jossa hän otti kantaa siihen, miten valtio rahoittaa maantieverkkoaan. Jutussa kommentoidaan, että teiden uudelleenpäällystyksiä olisi saanut ”urheilun muutosryhmän kuluilla 52 kilometriä”.

Yhdessä Turun Sanomien pääkirjoituksessa (5.3.2013) kommentoitiin suomalaisen byrokraatiantoisen urheilujohdon hurautaneen raskaiden ja kalliiden työryhmien perustamiseen. Lehdessä muutamaa päivää myöhemmin (10.3.2013) julkaistua ”Operaatio paras Pohjoismaa 2020” -reportaasia varten oli haastateltu useita asiantuntijaksi tituleerattuja henkilöitä. Juttu oli aineistomme perusteellisin HuMu:a käsittelevä juttu. Sen oli kirjoittanut Virvamarja Toikka, joka ei kuulunut lehden vakituisen toimittajakaartiin. Pääosa jutusta koostui asiantuntijoiden näkemysten raportoinnista, mutta reportaasi sisälsi kuitenkin myös kommentoivaa puhetapaa. Esimerkiksi jutun ingressissä kysyttiin: ”Asiantuntijat ovat toiveikkaita, mutta riittääkö se?” Tekstissä pohdittiin, haukkasiko Suomi liian suuren palan yrittäessään kääntää suomalaisen huippu-urheilun suunnan muutosryhmän esittämällä tavalla ja muistutettiin, että: ”Paljon pitää siis tapahtua, jotta suomalaisella huippu-urheilulla menisi paremmin kuin 2000-luvun ensimmäisinä vuosina”.

”Huippu-urheilun pohjakosketus” – kyseenalaistava puhetapa

Vajaat puoli vuotta HuMu:n loppuraportin julkistuksesta, talviyksilölajien tukipääötösten julkistamista seuranneena päivänä (21.5.2013), Turun Sanomien urheilutoimittaja Merja Kallikari kirjoitti, että huippu-urheilun muutostyössä urheilulajien priorisointi oli jäänyt liiaksi taka-alalle. Toimittajien jutuista poiketen lukijoiden mielipidepals-toilla HuMu:n loppuraporttiin oli tartuttu kyseenalaistavin sanankääntein varsin pikaisesti. Kolme tutkijaa (Mikko Salasuo, Tommi Hoikkala ja Antti Laine), joista yksi on

tämän tutkimuksen toinen tekijä, oli esittänyt Kallikarin näkemyksen heti loppuraportin julkistuksen jälkeen Helsingin Sanomissa (10.12.2012) julkaistussa mielipidekirjoituksessa ”Huippu-urheilun muutosryhmä jätti arvovalinnat tekemättä”. Tämän muutosryhmän puheenjohtaja Jukka Pekkala vastasi viikkoa myöhemmin mielipidekirjoituksella ”Huippu-urheilun muutosryhmä teki myös arvovalintoja” (HS 17.12.2012). Pekkalan mukaan arvovalinta oli, että ”lahjakkaita yksilöitä on tuettava – lajista riippumatta”. Pekkalan mielipiteen alla julkaistiin Suomen Työväen Urheiluliiton silloisen pääsihteerin Janne Ollikaisen mielipide, jossa hän esitti, että kolmen tutkijan mielipidekirjoitukseen ”on helppo yhtyä” ja peräänkuulutti tutkijoiden toivomaa arvokeskustelua. Lisäksi Ollikainen epäili kirjoituksessaan HuMu-ryhmän motiiveja ja tarttui loppuraportin esityksiin.

Olympiakomitean Huippu-urheiluyksikössä arvovalintoja alettiin tehdä, muutosryhmän linjauksien vastaisesti, syksyllä 2017 – siis yli kolme vuotta muutosryhmän työn päättymisen jälkeen. Asia tuli julkisuuteen, kun yksi muutosryhmän jäsenistä, Huippu-urheiluyksikön varajohtaja Leena Paavolainen kertoi Maaseudun Tulevaisuus-lehdessä (15.8.2017)⁵, että kärkilajien priorisoinnista päätetään syksyn mittaan. Pian tämän jälkeen asiaan tartuttiin näkyvästi myös urheilutoimittajien jutuissa (ks. esim. Ilta-Sanomien 20.8.2017)⁶.

Vaikka Helsingin Sanomien mielipidesivuilla joulukuussa 2012 käyty vuoropuhelu ei vielä motivoinut urheilutoimittajia tarttumaan kriittisesti aiheeseen, yksittäisiä puheenvuoroja löytyi muista medioista. Suomen Kuvalehden toimittaja Tuomo Lappalainen esimerkiksi otsikoi 12.12.2012 juttunsa lehden verkkosivujen blogissa ”Huippu-urheiluraportti on hävyttömyyden huippu”. Jutussa otettiin kriittisesti kantaa urheilujournalismin luonteeseen ja jatkettiin kolmen tutkijan Helsingin Sanomissa käynnistämää keskustelua.

Edes media ei urheilun kohdalla täytä normaalia valvontatehtäväänsä. Monet urheilutoimittajathan eivät ole journalistejä sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan ”urheilujournalismi” on eräänlainen urheilulobbyn tiedotusvaltaa käyttävä jatke, joka jakaa samat menestystavoitteet ja vaikenee kiltisti niistä asioista, joista urheiluväki ei halua puhua. Muutostyöryhmän raportinkin kohdalla tarvittiin joukko urheiluyhteisön ulkopuolisia yliopistoihmisiä kertomaan, että koko paperi on samantapainen kupla kuin muotifilosofi Pekka Himasen valtioneuvostolle tekemä huiputus – vain sillä erolla, että Humun nollaselvitys maksoi vielä paljon enemmän.

Ilta- ja aamulehdet olivat pitkään hiljaa HuMu:sta. Rajaamamme puolen vuoden tarkastelujakson aikana ensimmäinen ilta- ja aamulehtien harvoista aiheeseen keskittyneistä jutuista (n=7) julkaistiin vasta runsaat kaksi kuukautta loppuraportin julkistuksen jälkeen (IS 9.2.2013). Tämä oli Näkökulmaksi nimetty juttu, jossa ennakoitiin seuraavana päivänä Yle TV2:lla esitettävää ”Huippu-urheilun muutos – siis mitä?” -dokumenttia.⁸ Dokumentissa tarkasteltiin, mitä HuMu sai aikaan kahdessa vuodessa. Ohjelmassa ääni annettiin niin HuMu:n jäsenille kuin muutostyön epäilijöillekin. Jutun Ilta-Sano-

miin kirjoittaneen Tomi Auremaan mukaan ”urheiludokumentti kertoo huippu-urheilun muutosryhmän kahden vuoden projektista, johon liittyy kateutta, katkeruutta ja kovaa valtapeliä”. Seura-lehti kertoi vajaata viikkoa myöhemmin (14.2.2013), että kyseisen dokumentin toteuttanut viestintäyhtiö laskutti HuMu:a runsaan kahden vuoden aikana kymmeniä tuhansia euroja ja sai dokumentista korvauksen myös Yleisradiolta. Viestintäyhtiön laskutus HuMu:lta perustui siihen, että HuMu tilasi yhtiöltä muun muassa tiedotustilaisuuksiensa videoinnin.⁹ Aineistomme lehdissä tällaisia asioita ei käsitelty.

Iltapäivälehtien jutuissa käytetyt puhettavat olivat pääosin joko kommentoivia tai kyseenalaistavia. Iltapäivälehtien uutisoinnista käy kuitenkin ajoituksellisesti selkeästi ilmi, että ne olivat HuMu:n ”haaskalla” vasta, kun työn epäkohtia oli paljastettu muiden toimesta. Juha Kanerva kirjoitti omassa Näkökulmassaan (IS 15.2.2013), suomalaisten huippu-urheilijoiden ja -taiteilijoiden urapolkuja käsittelevän *Epätavallisia elämänkulkuja* -tutkimusprojektin väliraportin julkistuksen jälkeisenä päivänä, että ”Huippu-urheilun muutosryhmä on saanut osakseen runsaasti kritiikkiä” ja jatkoi ministeri Arhinmäkeä siteeraten: ”Paljon jäi tekemättä, joten jouduimme tilaamaan ammattitutkijoilta toisen raportin”. Sitaattia seurasi liuta toimittajan omia kommentteja ja kyseenalaistuksia. Kanerva muun muassa kritisoi muutosryhmän kokoonpanoa, urheilijahaastattelujen toteuttamistapaa ja ”kyhäelmäksi” nimittämänsä raportin epärealistisia tavoitteita.

Vastaavalla tavalla kommentoivat ja kyseenalaistavat puhettavat sekoittuivat Huippu-urheiluyksikön järjestämän toimittajatapaamisen jälkimainingeissa (IS 18.5.2013), kun Kanerva nimitti toimittajatapaamisia kultapossukerhoksi, määrätti HuMu-prosessin annin epämääräiseksi ja tarkasteli kriittisesti Huippu-urheiluyksikön esityksiä valtion urheilija-apurahan saajista. Kyseiset, valikoidulle ”kultapossukerholle” tarkoitetut, toimittajatapaamiset olivat käynnistyneet jo HuMu-ryhmän työskentelyn aikana. Pohdimme tapaamisten vaikutusta muutostyöstä uutisointiin artikkelin päätösluvussa.

Epätavallisia elämänkulkuja -raportin julkistamistilaisuudessa ministeri Arhinmäen HuMu:a kohtaan esittämä kritiikki noteerattiin myös aineistomme päivälehdissä. Seuraavana päivänä (15.2.2013) Helsingin Sanomissa siteerattiin ministerin näkemyksiä ja tästä päivästä myöhemmin (16.2.2013) Turun Sanomissa ilmestyi juttu otsikolla ”Humu tyrmää täysin ministeri Arhinmäen kritiikin”. Päivälehtien kyseenalaistukset rajoittuivat edelleen eri tahojen siteerauksiin.

Kriittiset äänenpainot HuMu:a kohtaan voimistuivat muutamaa viikkoa myöhemmin Apu-lehdessä otsikolla ”Humun raportti kallis kupla” julkaistun jutun myötä (25.2.2013). Sen alaotsikon mukaan työ oli ”Puhallus” ja ”Humun hintava loppuraportti on osoittautunut asiantuntijoiden mukaan nollatutkimuksen arvoiseksi”. Jutun kirjoittanut Liisa Talvitie toteaa HuMu:n tulleen valtiolle kalliiksi:

Ryhmän jäsenillä oli autoetu, ja he nostivat lähes 10 000 euron kuukausipalkkaa.

Raporttiin tehtiin kymmeniä haastatteluja, ja niitä tehneet haastattelijat tienasivat 1000 euroa per haastattelu. Kaikkinsa työ maksoi kaksi ja puoli miljoonaa euroa.

Jutun lähteenä on käytetty muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön nimeltä mainitsematonta virkamiestä, jonka mielestä HuMu:n 40-sivuinen raportti toistaa laitteita itsestäänselvyyksiä, siitä puuttuu konkretia, ja raportin keskeinen teema, urheilijan polku, on napattu lähdeä mainitsematta kanadalaisen Jean Côtén vanhoista tutkimuksista.¹⁰ Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että juuri tuo virkamiehen esittämä kritiikki sisältyi edellä mainittuun kolmen tutkijan mielipidekirjoitukseen, joka julkaistiin Helsingin Sanomissa yli kolme kuukautta aiemmin. Aikakauslehdistä Seura (8.3.2013) jatkoi HuMu:n rahankäytön perkaamista ”Kojonkoski lypsi Humua” -otsikoidulla jutulla¹¹.

Aikakauslehtien skuuppien myötä HuMu:n epäselvyyksiä tarkasteltiin myös aineistomme lehdissä. Iltalehti viritteli kohuotsikon Apu-lehden jutun julkaisua seuranneena päivänä (26.2.2013): ”Apu: Urheiluraporttiin 2,5 MILJONAA!”. Juttuun oli luotu vastakkainasettelu ministeri Arhinmäen ja HuMu:n jäsenen, keihäänheiton olympiavoittaja Tapio Korjuksen välille. Arhinmäki vieritti jutussa syyn edeltäjälleen (Stefan Wallin) ja Korjus sanoi tehneensä muutosryhmässä töitä yhtä utterasti kuin aikoinaan olympiakullan eteen. (IL 27.2.2013.) Toimittajalta toisen lehden julkaisemaan tietoon perustuvan ja haastattelusitaattien varaan rakentuvan jutun tekeminen ei edellytä kovinkaan suurta utteruutta. Kuten David Rowe (2017, 520) on kansainvälisen jalkapalloiltojen entiseen puheenjohtajaan Sepp Blatteriin keskittyvän uutisoinnin tarkastelun yhteydessä todennut: on helpompi muotoilla kohuotsikoita ja mollata persoonaa kuin tarkastella monimutkaisia prosesseja analyttisesti.

Apu-lehden juttuun viitaten lehdissä käsiteltiin HuMu:n kulujen ohella myös HuMu:n loppuraportin taustalla olleiden urheilijahaastattelujen teettämistä muutosryhmän ulkopuolisilla henkilöillä, esimerkiksi urheilijoiden managereilla (esim. HS ja TS 5.3.2013). Ilta-Sanomat (16.3.2013) tarttui urheilijahaastatteluihin HuMu:lle niitä tehneen manageri Harri Halmeen ”Enkeli vai demoni?” -henkilökuvan kautta.

Huomionarvoista kuitenkin on, että kokonaisuudessaan kyseenalaistavaa puhetaa sisältyi aineistoomme varsin vähän ja valtaosa siitä koostui haastattelusitaateista tai toimitusten ulkopuolisten tahojen laatimista mielipidekirjoituksista. Aineistomme lehtien mielipidesivuilla julkaistiin yhteensä kymmenen HuMu:a käsittelevää juttua. Aiemmin esitetyn muutosryhmän puheenjohtajan puolustuspuheenvuoron (HS 17.12.2012) lisäksi niistä yhdestä löytyi ymmärrystä HuMu:lle. Tämä oli opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikön johtajana tuolloin toimineen Harri Syväsalmen kirjoitus Helsingin Sanomissa (14.3.2013). Ministeriö rahoitti HuMu:n toimintaa ja Syväsalmi toimi lisäksi HuMu:a varten nimetyn seurantaryhmän puheenjohtajana. Jutussa hän esitti, että ”Humu-keskustelu on ajautunut sivuraiteille”. Tekstissä tunnustettiin, että joiltain osin ”julkisuudessa esitetty kritiikki osuu oikeaan”, mutta pääosin sävy oli HuMu-projektin tarpeellisuutta ja seurantaryhmän työtä puolusteleva. Syväsalmi pyrki siis kyseenalaistamaan HuMu:a kohtaan esitetyt kyseenalaistukset. Tähän pyrki muutamaa päivää myöhemmin (19.3.2013) myös HuMu-ryhmä, joka julkaisi projektia varten laadituilla verkkosivuilla jäseniensä Jukka Pekkalan ja Tapio Korjuksen nimissä selittelevän tiedotteen ”Kysymyksiä ja vastauksia huippu-urheilun muutosryhmän työstä”¹². Aineistossamme ei mainittu sanallakaan tiedotteesta, eikä sen antia siten

myöskään lehdissä kyseenalaistettu. Helsingin Sanomien verkkosivuilla tosin julkaistiin asiasta STT:n toimittama uutinen¹³.

Lukijoiden mielipidekirjoitusten ohella voimakkainta kyseenalaistavaa puhetapaa ilmeni lehtien vierailevien kolumnistien jutuissa. Poliittisen historian tutkija Markku Jokisipilä rinnasti, aiemmin siteeraamamme Suomen Kuvalehden toimittajan blogitekstin tapaan, Turun Sanomien (13.3.2013) kolumnissaan HuMu:un investoidut eurot filosofi Pekka Himaseen, jonka johtaman tutkimushankkeen pohjalta esitettiin samoihin aikoihin johtopäätöksiä Suomen tulevaisuusselonteolle:

[...] julkisia varoja ei soisi ihan pahimpiin tuubakonserttoihin uhrattavan, eikä veroeuroja pistettävän esimerkiksi filosofien business-luokassa lentelyyn tai ministerin palloilla työsuhdeautoilevien urheilun humupekkojen "muutostyöhön".

Journalisti, valmentaja ja vapaa vaikuttaja Pekka Seppänen ironisoi Ilta-Sanomissa (20.4.2013):

Huippu-urheilun muutostyöryhmän humupojat ilmoittivat, että Suomi on urheilumenestyksellä mitattuna paras Pohjoismaa vuonna 2020. Humussa ja sumussa ehkä unohtui, että Pohjoismaihin kuuluvat Islannin ja Färsaarten lisäksi myös Ruotsi ja Norja.

Tällä kohtaa on tosin paikallaan todeta, että yksi Pohjoismaa unohtui joukosta jutun kirjoittajaltakin – ja vieläpä Färsaarten emämaa Tanska, joka oli Pohjoismaista saanut edellisistä olympiakisoista (Lontoo 2012) parhaan mitalisaaliin. Entinen maastohiihtäjä Virpi Sarasvuo puolestaan kirjoitti Helsingin Sanomissa (4.6.2013):

Miljoonat, jotka käytettiin huippu-urheilun pohtimiseen, on pakko unohtaa. Jäljellä olevat rahat on paras käyttää viisaammin kuin hyvä veli -kerhon jäsenten paapomiseen.

Vaikka aikakauslehtitoimittajat, aineistomme lehtien vakituiseen toimittajakaartiin lukeutumattomat henkilöt ja lehtien lukijat esittivät kritiikkiä muutostyötä kohtaan, aineistomme lehtien toimittajien jutuista vain muutama luokittui kyseenalaistavaan puhetapaan. Aamulehden silloisen vastaavan päätoimittajan Jouko Jokisen "Huippu-urheilun pohjakosketus" -kronikka (13.1.2013) oli harvoja journalistien kirjoittamia juttuja, joissa HuMu:n toimintaa kritisoitiin suhteellisen tuoreeltaan. Jokinen peräänkuulutti urheilun kivijalaksi kutsumansa seuratoiminnan vahvistamista osana "rakennetouhua" ja pohti koulujen asemaa urheilun kotina. Hän totesi kaudenisteleematta muutostyöryhmän istuneen kaksi vuotta, kuluttaneen kaksi miljoonaa ja keksineen nostaa urheilijan urheilun keskiöön. Myöhemmin asiaan tartuttiin myös Turun Sanomien pääkirjoituksessa (5.3.2013):

Urheilujohto on hurahtanut byrokraatiaan ja toinen toistaan raskaampien työryhmien perustamiseen. Pelkästään huippu-urheilun muutostyöryhmän kiistelty raportti on niellyt 2,6 miljoonaa veronmaksajien varoja.

Kiinnostava piirre aineistossamme oli eräänlainen kritiikin ulkoistaminen. Useamassa jutussa viitattiin ”laajalti kritisoituun” HuMu-projektiin esittämättä kuitenkaan itse asiaa koskevia kyseenalaistuksia. Helsingin Sanomien (2.3.2013) mukaan HuMu-selvitys ”kuohutti mieliä”. Ilta-Sanomat (9.3.2013) kirjoitti ”paljon kohua herättäneestä” HuMu:n toiminnasta. Turun Sanomissa todettiin (10.3.2013), että ”huippu-urheilun muutosryhmän aikaansaannoksia on arvosteltu kiivaasti jo kolmen kuukauden ajan” ja reilua kuukautta myöhemmin sama lehti (TS 21.4.2013) kertoi, että ”HuMu loppuraportteineen on saanut ämpärikaupalla arvostelua niskaansa”. Jutuissa ei kuitenkaan mainittu sitä, missä HuMu:n työtä oli kritisoitu ja kenen toimesta? Missä kohuttiin tai kenen mieliä asia kuohutti? Ja missä arvostelu oli jatkunut kuukausia – ei nimittäin ainakaan suomalaisten sanomalehtien toimittajien jutuissa.

Ämpärivertauksella saatettiin viitata Suomen Kuvalehdessä reilua viikkoa aiemmin (12.4.2013) julkaistuun laajaan ”Urheilupomojen harhapolku” -reportaasiin¹⁴, jossa käytiin yksityiskohtaisesti läpi huippu-urheilun muutostyön epäkohtia aina holtittomasta rahankäytöstä ja epäluotettavista haastattelumetodeista valvontaryhmän kritiikin sivuuttamiseen ja luvattujen arviointimittareiden puuttumiseen. Yksi jutun kirjoittajista on toinen tämän tutkimuksen tekijöistä. Kahdeksansivuisen reportaasin mukaan ”ryhmän työssä oli vielä vakavampia ongelmia kuin julkisuudessa on aikaisemmin esitetty”. Jutussa kuvattujen ongelmien luonteesta kertoo se, että Yleisradion toimittaja piti seuraavana päivänä lehteä kourassa TV1:n Ykkösaamussa (13.4.2013) ja kysyi vieraana olleelta ministeri Arhinmäeltä, miten tällaista on voinut tapahtua¹⁵. Tutkimuksemme osalta kysymys kuuluu, miksi aineistomme sanomalehdet ja erityisesti niiden urheilutoimittajat eivät katsoneet tarpeelliseksi perehtyä HuMu:n toimintaan? Kuluttajia aihe ainakin tuntui kiinnostavan, mikäli mittarina käytetään esimerkiksi mielipidekirjoituksia tai Suomen Kuvalehden reportaasin sosiaalisessa mediassa herättämää vilkasta keskustelua. Kyseinen juttu koettiin sellaisenaan ajankohtaiseksi vielä muutamaa vuotta myöhemminkin, kun Suomen Kuvalehti julkaisi sen kokonaisuudessaan verkkosivuillaan (10.1.2016) Nuorten Leijonien MM-voiton käynnistämän keskustelun seurauksena.

Yhteenveto ja pohdinta – urheilujournalismi on kesy vahtikoira

Urheilujournalismilla on pitkään ollut erilaiset reunaehdot kuin muulla journalismilla. Sen sijaan, että se olisi kriittisesti tutkivaa, se on usein alisteinen kansainvälistä urheilusirkusta ohjaileville kaupallisille intresseille. Suuret sponsorit järjestävät tiedotustilaisuuksia, joissa medialla on mahdollisuus tavata ”heidän” urheilijansa. Kysymyskoodisto on etukäteen määritelty ja journalistit tietävät, että paheksuntaa herättävillä poikkeamilla käsikirjoituksesta on seurauksensa. Seuraavaan tilaisuuteen ei enää kutsuta tai urheilija ei enää haastatteluja anna. (Tamburrini 2002, 18; ks. myös esim. Boyle 2006, 102–127.)

Huippu-urheilun muutosryhmältä lähti työn alkutaipaleella (4.2.2011) kutsu 12 valitulle urheilutoimittajalle mediatapaamiseen.¹⁶ Kutsussa esitettiin, että muutosryhmä

”haluaa jatkaa keskustelua niiden urheilujournalistien kanssa, jotka omalta erityiseltä näköalapaikalta seuraavat huippu-urheilua ja sen ilmiöitä”. Kutsuttujen joukko koostui tunnetuista suomalaisista urheilutoimittajista, joista osa on tässä artikkelissa siteerattu. Vajaat pari viikkoa myöhemmin helsinkiläisessä hotellissa tarjotulla lounaalla ja sen jälkeen käydyissä keskusteluissa toimittajat sisäpiiriläistettiin muutosryhmän toimintaan. Kyseinen viestintästrategia oli HuMu:n kannalta pitkään varsin toimiva, ja mikäli urheilutoimituksien ulkopuoliset henkilöt eivät olisi aiheeseen tarttuneet, sellaisena se olisi luultavimmin myös pysynyt: analysoimamme uutisointi osoittaa selkeästi, että urheilutoimittajat eivät aihetta penkoneet ja heidän kritiikkinsä oli pääosin laimeaa. Tämä puolestaan herättää kysymyksiä urheilujournalismin käytänteistä.

David Rowe (2017, 528) on peräänkuuluttanut urheilutoimittajien koulutukseen tutkivan journalismin työkalujen haltuun ottamista ja isoilta mediataloilta resursien panostamista kriittisempään urheilujournalismiin. Suunnan muuttaminen vaatisi hänen mukaansa urheilujournalisteilta ja heidän työnantajiltaan itsenäisen, urheiluvaikuttajien asettamista säännöistä riippumattoman, pelin pelaamista (emt.). Ari Korvola (2013) ruoti HuMu:n viestintästrategiaa Seura-lehdessä julkaistussa artikkelissa (8.3.2013):

Alusta lähtien oli selvää, että viestintä ja media ovat keskeisiä tekijöitä Humun työn onnistumisessa. Siksi työryhmä pyöritti työnsä ohessa maan johtavia urheilutoimittajia. ”Tavattiin säännöllisesti urheilutoimittajista koostuvaa mediaryhmää”, kertoo vuoden 2011 toimintakertomus. Järjestely ilmeisesti myös auttoi. Arviot Humun loppuraportin ja 2,5 miljoonan euron yhteensopivuudesta alkoivat – ei heti raportin julkistuksesta joulukuun alussa 2012 – vaan vasta kolme kuukautta myöhemmin.¹⁷

Itsekin HuMu:lta mediaryhmään kutsun saanut ja sen tapaamisiin osallistunut Ilta-Sanomien Juha Kanerva nimitti aiemmin esittämämme mukaisesti kyseistä ryhmää kultapossukerhoksi (IS 18.5.2013). Tämä kuitenkin siis tapahtui vasta puoli vuotta HuMu:n loppuraportin julkistamisen jälkeen.

Kaikki tutkimamme sanomalehdet uutisoivat muutostyöstä, mutta tutkimusperiodin pituus, muutostyöstä paljastuneet epäkohdat ja muu julkinen keskustelu huomioden uutisointi oli juttumääräisesti vähäistä ja laajuudeltaan suppeaa. Helsingin Sanomien urheilusivuilla muutostyö oli puolen vuoden tutkimusperiodin aikana pääjuttuna vain kerran ja iltapäivälehdissä ei kertaakaan. Muun muassa tulosuutisointi, loukkaantumiset, pelaajasiirrot ja henkilöjutut kiilasivat näiden lehtien juttuhierarkiassa kirkaasti HuMu:n edelle. Esimerkiksi muutosryhmän loppuraportin julkistamisen jälkeisenä päivänä (6.12.2012) Helsingin Sanomien urheilusivujen pääjuttuna uutisoitiin, että ”Ben-Amor voi välttää oikeussalin”. Jutussa ja sen oheen liitettyssä kommentissa puitiin kuukausia aiemmin (1.9.2012) jääkiekko-ottelussa tapahtuneen pahoinpitelyn jälkiseuraamuksia. Kyseisenä päivänä lehden ensimmäiselle urheilusivulle ylsi myös henkilöjuttu jalkapalloilija Joel Pohjanpalosta ja tapahtumaraportti edellisen päivän jääkiekon SM-liigaottelusta. Suppeahko juttu muutostyöstä oli taitettu ilman kuvitusta urheilun kakkosivun alalaitaan. Maakuntalehdet antoivat muutostyölle muita

tutkittuja lehtiä enemmän painoarvoa. Turun Sanomat sijoitti muutostyön urheilusivujen pääjutuksi kuudesti ja Aamulehti kolmesti. Pääjutuissa aihe sai muuta uutisointia runsaammin palstatilaa ja sisälsi myös kookkaita valokuvia sekä grafiikkaa. Eriytyisen laajaa ei maakuntalehtienkään uutisointi kokonaisuudessaan kuitenkaan ollut. Laadullisesti tarkasteltuna uutisoinnissa käytetyt puhettavat eivät lehtien välillä eronneet merkittävästi toisistaan.

Kyseenalaistavaan puhetapaan määrittelimme aineistostamme jutut, jotka sisälsivät suoraan huippu-urheilun muutostyölle kohdistettua kritiikkiä. Tällaisiksi luokittuvia oli hyvin pieni osa jutuista – ja niistäkin useimmat olivat vierailevien kolumnistien tekstejä tai lukijoiden mielipidekirjoituksia. Analysoimiemme sanomalehtien toimittajat siis havahtuivat muutosryhmän toiminnan ja loppuraportin epäkohtien olemassaoloon pääasiassa vasta kauan raportin julkistamisen jälkeen, kun niitä oli ensin tarkasteltu muiden toimesta (ks. kuvio 1 / jutut muissa medioissa). Tässä vaiheessa erikoiseksi piirteeksi osoittautui se, että toimittajat kirjoittivat HuMu-raportin saaneen laajaa ja kiivasta arvostelua osakseen. He eivät kuitenkaan olleet itse raporttia kiivaasti arvostelleet, eikä heidän jutuistaan myöskään selvinnyt, missä kiivasta arvostelua oli esitetty. Toisinaan toimittajat puolestaan ulkoistivat HuMu:a kohtaan esitetyn kritiikin siteeraamalla kyseenalaistukset tehnyttä henkilöä.

Kommentoivaan puhetapaan sijoitimme jutut, joissa kirjoittaja kommentoi jollain tapaa käsittelemäänsä aihetta. Tähän, kyseenalaistavaa puhetapaa hieman suurempaan osaan aineistostamme kuuluivat myös jutut, joiden aihevalinta tai näkökulma oli kanta-aottava – vaikka teksti ei olisikaan sisältänyt selkeitä kannanottoja. Suurin osa aineistostamme edusti raportoivaa puhetapaa, joka referoi asianomaisten tiedonantoja ja haastateltavia ilman minkäänlaista omaa kantaa aiheeseen. Enemmistöissä huippu-urheilun muutostyöuutisoinnista ei siis oltu mitään mieltä HuMu:n toiminnasta tai nähty tarpeelliseksi kaivella asiaa yhtään pintaa syvemmältä. Tarjolla ollut informaatio vastaanotettiin muutosryhmän sanomaa toistellen sen sijaan, että siihen olisi suhtauduttu kriittisesti tai aihetta taustoitettu eri lähteisiin tukeutuen (ks. Rowe 2017, 526). HuMu-uutisoinnin perusteella kaikki tutkimamme sanomalehdet osoittautuivat varsin kesyiksi urheiluvallan vahtikoiriksi.

Viitteet

- 1 Karttunen, Anu & Kekäläinen, Kristiina (2016). Kojonkoski luottaa Rion suomalaistiimiin – "Olemme tyytyväisiä, jos joukkue huokuu hyvää energiaa". *Yle Urheilu* 19.7.2016. Saatavilla: <https://yle.fi/urheilu/3-9034855> (luettu 3.2.2017).
- 2 Karttunen, Anu (2012). Kojonkoski: Tulos tai ulos. *Yle Urheilu* 6.7.2012. Saatavilla: <https://yle.fi/urheilu/3-6209283> (luettu 3.2.2017).
- 3 Lempinen, Marko (2016). Tulos tai ulos, muistatko Kojonkoski? *Ilta-Sanomat* 22.8.2016. Saatavilla: <https://www.is.fi/muutlajit/art-2000001245189.html> (luettu 4.2.2017).
- 4 Lempinen, Marko (2017). Asiantuntijoilta täysteilaus huippu-urheiluyksikölle: "Turha organisaatio, johtajat härskisti ylipalkattuja". *Ilta-Sanomat* 13.1.2017. Saatavilla: <https://www.is.fi/muutlajit/art-2000005044180.html> (luettu 4.2.2017).
- 5 Martikainen, Marja (2017). Huippu-urheilusta karsitaan tuettavia lajeja. *Maaseudun Tulevaisuus* 15.8.2017. Saatavilla: <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/huippu-urheilusta-karsitaan-tuettavia-lajeja-1.201662> (luettu 14.9.2017).

- 6 Holopainen, Pekka (2017). Annetaanko Suomen harrastetuimmalle urheilulajille armoa? Miljoonapotti menossa uusjakoon. *Ilta-Sanomat* 20.8.2017. Saatavilla: <https://www.is.fi/muutlajit/art-200005333182.html> (luettu 15.9.2017).
- 7 Lappalainen, Tuomo (2012) Huippu-urheiluraportti on hävyttömyyden huippu. Juttu julkaistiin Suomen Kuvalehden verkkosivuilla 12.12.2012 (tulostettu talteen 13.12.2012). Juttua ei ole enää saatavilla verkosta.
- 8 Huippu-urheilun muutos - siis mitä. *Yle TV2* 10.2.2013.
- 9 Teider, Hannu (2013). Tuplarahastus. *Seura* 14.2.2013. Saatavilla: <https://seura.fi/asiat/tutkitut/tuplarahastus/> (luettu 27.8.2017).
- 10 Talvitie, Liisa (2013). Humun raportti kallis kupla. *Apu* 25.2.2013. Saatavilla: <http://www.apu.fi/artikkeli/humun-raportti-kallis-kupla> (luettu 23.8.2017).
- 11 Korvola, Ari (2013). Kojonkoski lypsi Humua. *Seura* 8.3.2013. Saatavilla: <https://seura.fi/asiat/tutkitut/kojonkoski-lypsi-humua/> (luettu 27.8.2017)
- 12 Pekkala, Jukka & Korjus, Tapio (2013). Kysymyksiä ja vastauksia huippu-urheilun muutosryhmän työstä. *HuMun tiedote* 19.3.2013. Tiedote julkaistiin muutosryhmän verkkosivuilla www.huippu-urheilunmuutos.fi (tulostettu talteen 19.3.2013). Sivuilta löytyy nykyisin urheiluaiheinen blogi. Tiedotetta ei ole enää saatavilla verkosta.
- 13 Humu-johtajat puolustavat raporttiaan: Se ei ole tieteellinen tutkimus. *Helsingin Sanomat* 19.3.2013. Saatavilla: <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002621436.html> (luettu 17.8.2017).
- 14 Laine, Antti, Salasuo, Mikko & Lappalainen, Tuomo (2013). Urheilupomojen harhapolku. *Suomen Kuvalehti* 12.4.2013. Saatavilla: <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/urheilupomojen-harhapolku-huippu-urheilun-muutosryhma-tuhlasi-nain-kohuraportti-syntyi/> (luettu 15.2.2017).
- 15 Ykkösaamu. *Yle TV1* 13.4.2013.
- 16 Kutsun sisältö, ajankohta ja vastaanottajat selvisivät tutkimusprosessin aikana tutkimiemme lehtien urheilutoimituksiin tekemistämme tiedusteluista.
- 17 Korvola, Ari (2013). Kojonkoski lypsi Humua. *Seura* 8.3.2013. Saatavilla: <https://seura.fi/asiat/tutkitut/kojonkoski-lypsi-humua/> (luettu 27.8.2017).

Kirjallisuus

- Beck, Daniel & Bosshart, Louis (2003). Sports and media. *Communication Research Trends* 22:4, 3–27.
- Boyle, Raymond (2006). *Sports Journalism: Context and Issues*. London: Sage.
- Boyle, Raymond (2013). Reflections on communication and sport. On journalism and digital culture. *Communication @ Sport* 1: 1–2, 88–99. <https://doi.org/10.1177/2167479512467978>
- Boyle, Raymond & Haynes, Richard (2013). Sports journalism and social media: A new conversation. Teoksessa Hutchins, Brett & Rowe, David (toim.). *Digital Media Sport: Technology and Power in the Network Society*. New York: Routledge, 204–218.
- Boyle, Raymond; Rowe, David & Whannel, Garry (2009). 'Delight in trivial controversy'? Questions for sports journalism. Teoksessa Allan, Stuart. (toim.) *The Routledge Companion to News and Journalism*. New York: Routledge, 245–255.
- Cassidy, William P. (2017). Inching away from the toy department: Daily newspaper sports coverage of Jason Collins' and Michael Sam's coming out. *Communication @ Sport* 5:5, 534–553. <https://doi.org/10.1177/2167479516642205>
- Deuze, Mark (2010). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism* 6:4, 442–464. <https://doi.org/10.1177/1464884905056815>
- Heinilä, Kalevi (2000). Millainen rooli urheilujournalismilla on yhteiskunnassa? Teoksessa Miettinen, Mari (toim.). *Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia*. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II: tutkimuskatsaus. Jyväskylä: Likes, 273–284.
- Heinonen, Ari (1995). *Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja. Sarja A84.
- Hutchins, Brett & Rowe, David (2012). *Sports Beyond Television: The Internet, Digital Media and the Rise of Networked Media Sport*. London and New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203120415>
- Jokinen, Jouko & Koljonen, Kari (2007). Konsernijournalismista – tunteella! *Journalismikritiikin vuosikirja 2007/Tiedotustutkimus* 30:1, 174–187.

- Kolamo, Sami (2014). *FIFAn valttapeli: Etelä-Afrikan jalkapallon MM-kisat 2010 keskitettyä mediaspektaakkelinä*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 116.
- Kunelius, Risto (2003). *Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin*. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Laine, Antti (2011). *Urheilujournalismin Suomi–Ruotsi-maottelu. Vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien Ateenan 2004 ja Torinon 2006 olympia uutisoinnista*. Helsinki: Edita.
- Laine, Antti (2016). Meter for the quantitative analysis of newspaper sport material. *Studies in Media and Communication* 4:2, 44–53. <https://doi.org/10.11114/smc.v4i2.1703>
- Laine, Antti & Itkonen, Hannu (2009). Suomalaiset urheiluselostajasukupolvet erojen, tyyppien ja yhteisöjen tuottajina. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Piela, Ulla (toim.) *Korkeempi kaiku: Sanan magiaa ja puheen poetiikkaa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura (Kalevalaseuran vuosikirja No. 88), 199–221.
- Morgan, William J. (2010). Bullshitters, markets, and the privatization of public discourse about sports. *American Behavioral Scientist* 53:11, 1574–1589. <https://doi.org/10.1177/0002764210368086>
- Pänkäläinen, Seppo (1998a). *Suomalainen urheilujournalismi. Liikuntatieteellisen seuran impulssi XV*. Tampere: Liikuntatieteellinen seura.
- Pänkäläinen, Seppo (1998b). Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan. Teoksessa Halmesvirta, Anssi & Roiko-Jokela, Heikki (toim.). *Urheilu, historia ja julkisuus*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Jyväskylä: Atena, 45–54.
- Pänkäläinen, Seppo (1998c). Urheilujournalismiko kriitiköntä. Teoksessa Perko, Touko & Salokangas, Raimo (toim.). *Kymmenen kysymystä journalismista*. Jyväskylä: Atena, 161–181.
- Pänkäläinen, Seppo (1998d). Urheilujournalismin musta aukko. Teoksessa Vettenniemi, Erkki (toim.). *Piikki lihassa: Unelma puhtaasta urheilusta*. Tampere: Akilles, 52–93.
- Rowe, David (2007). Sports journalism: Still the toy department' of the news media? *Journalism* 8:4, 385–405. <https://doi.org/10.1177/1464884907078657>
- Rowe, David (2011). *Global Media Sport. Flows, Forms and Futures*. London: Bloomsbury.
- Rowe, David (2017). Sports journalism and the FIFA scandal. Personalization, co-optation, and investigation. *Communication @ Sport* 5:5, 515–533. <https://doi.org/10.1177/2167479516642206>
- Salwen, Michael, B. & Garrison, Bruce (1998). Finding their place in journalism: Newspaper sports journalists' professional "problems". *Journal of Sport @ Social Issues* 22:1, 88–102. <https://doi.org/10.1177/019372398022001008>
- Sugden, John & Tomlinson, Alan (2007). Stories from planet football and sportsworld. Source relations and collusion in sport. *Journalism Practice* 1:1, 44–61. <https://doi.org/10.1080/17512780601078860>
- Suomalaisen huippu-urheilun muutos (2012). *Huippu-urheilun muutosryhmän loppuraportti*. Helsinki: Huippu-urheilun muutosryhmä/Olympiakomitea.
- Tamburrini, Claudio M. (2002). Journalistiken ges ingen sportslig chans. *LO-Tidningen* 81:19, 18.
- Torkkola, Sinikka (2014). *Vaaliraha ja lautakasa journalismissa – kohun lietsoja vai vastuullinen arvioija?* Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Journalismin viestinnän ja median tutkimuskeskus COMETin julkaisu.
- Turtainen, Riikka (2012). *Nopeammin, laajammalle, monipuolisemmin. Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 37. Turku: Turun yliopisto.
- Turtainen, Riikka (2014). Rasismi ja syrjintä urheilukulttuurissa sosiaalisen median aikakaudella. *WiderScreen* 3–4/2014.
- Van Aelst, Peter; Brants, Kees; Van Praag, Philip; De Vreese, Claes; Nuytemans, Michiel & Van Dalen, Arjen (2008). The fourth estate as superpower? *Journalism Studies* 9:4, 494–511. <https://doi.org/10.1080/14616700802114134>
- Virtapohja, Kalle (1998). *Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä*. Jyväskylä: Atena.
- Weedon, Gavin; Wilson, Brian; Yoon, Liv & Lawson, Shawna (2016). Where's all the 'good' sports journalism? Sports media research, the sociology of sport, and the question of quality sports reporting. *International Review for the Sociology of Sport*, 1–29. Saatavilla: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1012690216679835> (luettu 15.11.2017).